

Himmel og Helvede

af Merete Bøye

ANMELDELSE AF "LIVETS RISIKO"

Efter at have været stort set ignoreret i flere årtier, bliver spørgsmålet om alles frelse nu atter flittigt diskuteret blandt præster og andre kristne mennesker i Danmark. Forlagsgruppen Lohse har nu udgivet antologien *Livets Risiko*, som ønsker at gribe om nælden og ”anfægte den nærmest pligt skyldige anfægtelse over temaet”.

De lange artikler er næsten alle skrevet af mænd med tilknytning til den kirkelige højrefløj, hvor også de tre redaktører (Jørgen Sejergaard, Henrik Højlund og Hans Ole Bækgaard) befinder sig. De kortere bidrag, kaldet ”citater”, er hentet fra en lidt bredere kreds, der bl.a. tæller Søren Abildgård, Sørine Gotfredsen og Søren Ulrik Thomsen. Hvorfor disse småstykker kaldes ”citater” er en smule uklart, idet der ikke er tale om brudstykker fra udgivne tekster, men små bestillingsarbejder, hvor forfatterne er blevet bedt om et ganske kort bidrag.

Fælles for alle bidragyderne er, at de fastholder tanken om en dobbelt udgang, dvs. at de forkaster idéen om, at alle med nødvendighed bliver frelst til sidst. Antologien er således som helhed betragtet et langt partsindlæg i debatten.

De enkelte bidrag belyser fortabelsens mulighed fra forskellige perspektiver. Klaus Vibe giver et nyttigt overblik over beskrivelsen af Dommedag i de forskellige bibelske skrifter, og herfra skrider antologien mere eller mindre kronologisk frem med belysning af synet på fortabelsen hos bl.a. kirkefædrene, Luther, Grundtvig, Kierkegaard, samt i klassiske operaer, islam og moderne popkultur.

Der er mange gode bidrag, men især skal fremhæves de to artikler om oldkirkens kristendom og kirkefædrene. Professor Kurt E. Larsen går op imod ”den formodning, at der vistnok var noget med, at de første kristne havde en forventning om alle menneskers endelige frelse” med en gennemgang af den ældste kirkes domsforventning fra De apostolske Fædre til Origenes, hvoraf kun den sidste forventede alles frelse. Origenes og

Gregor af Nyssa får deres egen artikel i Peter Søes' bidrag. Med mange noter og inddragelse af andre forskeres værker giver Søes en gennemgang af de to kirkefædres (forskellige) tilgang til frelsen og fortabelsen. Også redaktionen har forfattet et kort bidrag om oldkirkens domsforventning, og både denne artikel og Larsens indeholder en vis polemik imod lektor Lars Sandbecks (Ilaria Ramelli-inspirerede) hævde af, at oldkirkens teologer over en bred kam prædikede alles frelse. Hermed stiller de sig på linje med kirkehistorikeren Nils Arne Petersen, som også er afvisende over for påstanden om, at apokatastasis-læren skulle have været udbredt i oldkirkens tid.

Asger Chr. Højlund tager sig af Luther og får rammet en pæl igennem den formodning, at Luther skulle have været fortaler for idéen om alles frelse, eller for at fortabelsen udelukkende er dennesidig. Artiklen om Grundtvigs syn på frelse og fortabelse af Jørgen Sejergaard er stærk og bærer præg af, at han har taget sig tiden til at granske Grundtvigs salmer og prædikener fra en længere årrække – i stedet for blot at plukke de citater fra det lange forfatterskab, som kunne passe i hans kram. Særlig i prædikenerne fastholder Grundtvig umisforståeligt læren om den dobbelte udgang, hvilket Sejergaard også giver gode eksempler på.

Ingen af artiklerne er uinteressante, men det svageste bidrag er Sprints *Dommedagsperspektiver i Nutiden*. Artiklen sammenfatter nogle pointer fra nutidige post-apokalyptiske serier, film, bøger og tegneserier og vil derudfra vise, at nutidens opfattelse af Helvede er anderledes end Bibelens. Den lider efter min mening af to problemer. For det første savner man eksempler til underbyggelse af pointerne, og for det andet mener jeg, han er for hurtig til koble brugen af ordet "apokalypse" med en religiøs dommedag. Særligt i det engelske sprog kan ordet apokalypse i lige så høj grad bruges om en verdslig katastrofe som om Guds dom over verden. Derfor kan det selvfølgelig godt stadig være interessant at foretage en sammenligning mellem Bibelens dommedagsbeskrivelser og såkaldt post-apokalyptiske scenarier i moderne pop-kultur, men det ville stadig kræve inddragelse af eksempler for at overbevise læseren.

Nogle af bidragsyderne udtrykker, at de ikke mener, Gud har lovet at alle bliver frelst, men at "vi har lov at håbe, at alle bliver frelst". Håber de mon virkelig det? Og mener de i så fald, at de håber, enhver synder kommer til at omvende sig og bøje knæ for Herren og

derigennem blive frelst, eller mener de, at selv den mest forhærdede gudsfornægter skal trækkes ind i himmeriget trods sit sorte hjerte og sine onde gerninger?

Hvis det er det sidste, så er sådan en holdning ikke det udtryk for storsind og godhed, som den umiddelbart ligner. Den er den er ret udbredt i den privilegerede vestlige verden, hvor vi sjældent oplever rendyrket ondskab. Men hvor anderledes ser der ikke ud i hjerterne på dem, der har oplevet tortur, incest og etniske udrensninger – begået af bødler, der er gået syngende derfra? ”Kun hvor vi kan overlade dommen til Gud, kan vi selv afstå fra hævn”, som Nana Hauge siger det i et af de korte bidrag. Denne pointe, der er hentet fra Miroslav Volf, og som også gentages i Henrik Højlunds artikel, er vigtig. For kan man ikke kun ”håbe på, at alle bliver frelst”, hvis man har en eller anden ufølsomhed over for verdens uretfærdighed?

Alt i alt var det befriende at læse *Livets Risiko*. Trods det alvorlige emne føler man ikke, at der bliver prædikeret svovl og undergang, men det er tværtimod en opbyggelig bog, som sætter tiltrængt fokus på forholdet mellem Guds barmhjertighed og Hans retfærdighed. Bogen skal anbefales, særlig til unge teologer, som ønsker at tilegne sig et bredere perspektiv på spørgsmålet om frelse og fortabelse.

Livets Risiko

Henrik Højlund, Jørgen Sejergaard, Hans-Ole Bækgaard

Lohses forlag

208 sider

Pris: 250 kr.